

14.02.24

**ANKARA
TİCARET BORSASI
Basın Bürosu**

GÜNLÜK BASIN ÖZETLERİ

**14 Şubat 2024
Çarşamba**

14.02.24

RESMİ GAZETE'DE BUGÜN

14 Şubat 2024 Çarşamba

YÜRÜTME VE İDARE BÖLÜMÜ

YÖNETMELİK

— Ufuk Üniversitesi Önlisans ve Lisans Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik

TEBLİĞ

— İthalatta Kota ve Tarife Kontenjanı İdaresine İlişkin Tebliğ (No: 2024/5)

KARAR

— Malvarlığının Dondurulması Kararı (Karar Sayısı: 2024/1)

YARGI BÖLÜMÜ

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

— Anayasa Mahkemesinin 29/11/2023 Tarihli ve 2017/38747 Başvuru Numaralı Kararı

YARGITAY KARARI

— Yargıtay 3. Hukuk Dairesine Ait Karar

Tarım ürünü alım satımı aracı kurum üzerinden yapılacak

Yeni sistemin, tarım piyasalarındaki fiyat belirsizliğini azaltacağı ve sektörün finansmana erişim koşullarının iyileştirilmesine katkı sağlayacağı belirtiliyor.

Hüseyin GÖKÇE- ANKARA

Tarımsal borsacılık faaliyetlerinde yeni dönem başlıyor. Aracılı sistem ile birlikte ticaret daha güvenli, hızlı ve etkin olacak. 2028 sonuna kadar gelir vergisi muafiyeti ve sıfır faizli kredi imkânı tanınırken, tarım piyasalarında fiyat belirsizliğinin azalması öngörülüyor.

Tarım ürünlerinin elektronik ortamda alım satımını düzenleyen piyasada Nisan ayından itibaren yeni bir dönem başlayacak. Hâlen Türkiye Ürün İhtisas Borsası AŞ. (TÜRİB) tarafından yürütülen elektronik ürün senedi satışı artık aracı kurum tarafından yürütülecek. Bu kapsamda İç Anadolu ve Karadeniz Bölgeleri'nde bulunan 23 Ticaret Borsası tarafından 05 Ocak'ta Anadolu ÜPAK kuruldu. 19 Nisan 2024 tarihinde itibaren, "Aracılı Sistem"e geçilecek ve mudi/ müşteri kayıtları ile TÜRİB'e emir iletimi, ÜPAK'lar tarafından gerçekleştirilecek.

Tarım ürünleri piyasasında aracı kurum faaliyeti göstermek üzere kurulan Anadolu ÜPAK'ın Genel Müdürü Ali Cem Suca, tarım ürünleri piyasalarında yaşanan gelişmeleri EKONOMİ'ye değerlendirdi.

14.02.24

Anadolu ÜPAK Genel Müdürü Ali Cem Suca, bu sistemle birlikte tarım piyasalarında fiyat belirsizliğinin azalacağını belirtirken, sektörün finansman sorununun da çözüleceğinin altını çizdi.

Şirketlerin yatırım planları için gerekli olan finansman, tarım ürünleri yoluyla sağlanabileceğini söyleyen Suca, aynı şekilde tarım piyasalarının finansman sorunu çözümlenerek tarım piyasaları ve ülke ekonomisinin kalkınmasının sağlanacağını kaydetti.

Türkiye Ürün İhtisas Borsası'nın elektronik ürün senetlerine dayalı vadeli işlem sözleşmelerinin ticaretinin yürütülmesini sağlamak üzere borsacılık faaliyetinde bulunduğunu ifade eden Suca, bu alanda yatırımcı sayısının 2023 sonu itibarıyla 216 binin üzerine çıktığını aktardı.

Gerek yatırımcı sayısı gerekse işlem hacmi yönünden elektronik ürün senetlerinin finansal sistemde kalıcı bir yere sahip olduğunun görüldüğünü ifade eden Ali Cem Suca, ürün senetlerinin satışıyla hızlı nakit girişi sağlandığını vurguladı.

Sistem 19 Nisan'dan itibaren değişecek, SPK'dan uygunluk aranacak

Elektronik ürün senetlerinin alım satımında 19 Nisan'dan itibaren yeni bir dönemin başlayacağını ifade eden Suca, Ürün Piyasası Aracı Kurumları'nın (ÜPAK) vadeli işlem sözleşmelerine ilişkin alım veya satım emirlerini müşterileri adına TÜRİB'e ileteceklerini anlattı.

Sermaye piyasası aracı kurumları ve bankaların 31 Aralık 2026'ya kadar bu piyasada aracı kurum olarak faaliyet gösteremeyeceğini kaydeden Suca, bu tarihten itibaren yetkinlik ve tecrübesi Ticaret Bakanlığı tarafından yeterli görülen aracı kurum ve bankaların da SPK'nın uygun görüşüyle 'aracı' olarak yetkilendirilebileceği bilgisini verdi.

“Sisteme giriş noktası olacak”

Aracılı sistem ile birlikte ticaretin daha güvenli, hızlı ve etkin olacağını ifade eden Ali Cem Suca, tarım piyasalarındaki risklerin azalacağını bildirdi. TÜRİB'de gerçekleşen işlemlere ait takas ve saklamayı da kendi bünyelerinde yapacaklarını belirten Suca, işlem yapmak isteyen tüm müşterilerin sisteme giriş noktasının Anadolu ÜPAK olacağını anlattı.

Sistemde, ticaret borsaları yanı sıra sermaye piyasası aracı kurumları ve bankaların da Anadolu ÜPAK'ın acentesi olarak görev yapacağını ve emirleri iletebileceği bilgisini veren Suca, piyasalarda derinliğin de sağlanacağını söyledi. Aracılı sistemin en önemli amaç ve hedeflerinden birinin, mevcut mudî/müşteri sayısının artırılması olduğunu belirten Suca, aynı zamanda piyasanın derinleşmesi ve daha likit hale gelmesi ile işlem hacminin de artırılmasının öngörüldüğünü paylaştı.

2028 sonuna kadar gelir vergisi istisnası, 9 ay sıfır faizli kredi

Sistemin başta çiftçiler olmak üzere tüm taraflara önemli faydalar sağladığının altını çizen Ali Cem Suca, ürünü lisanslı depoya getiren çiftçilere nakliye, analiz, kira, muhtelif vergi istisnaları sağlandığını bildirdi. Lisanslı depolarda stoklanan tarımsal ürünlerin alım/ satım işlemlerine ilişkin gelirlerin de 2028 yılı sonuna kadar gelir vergisi ve kurumlar vergisinden muaf olduğunu belirten Suca, ilgili işlemlerin damga vergisi ve KDV'den istisna edildiğini aktardı. Suca, Ziraat Bankası ve Tarım Kredi Kooperatifleri'nin, lisanslı depolar tarafından ihraç edilen ELÜS tutarının %75'ine kadar azami 9 ay vadeli olarak faizsiz kredi verilebildiğini vurguladı.

Aracılı sistemde hangi ürünler alınıp satılacak?

Arpa, Ayçiçeği Tohumu, Buğday, Çavdar, Çektik, Fasulye, Fındık, Kabuklu Antep Fıstığı, Mercimek, Mısır, Kuru Kayısı, Natural Nohut, Pamul, Soya Fasulyesi, Triticale, Yulaf ve Zeytin.

Hangi borsalar ortak?

Türkiye'nin ilk ürün piyasası aracı kurumu olan Anadolu ÜPAK 23 Ticaret Borsası tarafından kuruldu. Yönetim Kurulu Başkanlığı'nı Polatlı Ticaret Borsası Başkanı Yahya Toplu yürütecek. Şirkete; Aksaray, Eskişehir, Kayseri, Kırıkkale, Polatlı, Samsun, Sivas, Yozgat, Çankırı, Çorum, Düzce, Giresun, Kastamonu, Kırşehir, Nevşehir, Niğde, Ordu, Rize, Tokat, Trabzon, Haymana ve Çubuk Ticaret Borsası ortak oldu.

AIHM'den 'Helal Kesim' İçin Yeni Karar

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AIHM), “helal kesim” olarak adlandırılan, hayvanların uyutulmadan kesilmesini yasaklayan düzenlemelerin, inanç özgürlüğüne aykırı olmadığına ve ayrımcılık içermediğine karar verdi.

Mahkeme, Belçikalı Müslüman ve Yahudi kuruluşları öncülüğünde açılan davayı Salı günü karara bağladı.

Belçika'nın Hollandaca konuşulan Flaman bölgesi ile Fransızca konuşulan Valon bölgesi, 2019 yılında hayvan refahı düzenlemeleri kapsamında uyutulmadan hayvan kesimini yasaklamıştı.

Ülkedeki Müslüman ve Yahudi toplumuna bağlı 13 kişi ve kuruluş, inançlarına uygun kurban kesiminin engellendiğı gerekçesiyle konuyu yargı gündemine taşıdı.

Belçika Anayasa Mahkemesi, 2021 yılında helal kesim yasağının anayasaya aykırı olmadığına karar verdi.

Belçika'daki yargı süreci sonucu talepleri reddedilen Müslüman ve Yahudiler, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne başvurdu.

Dini kurallara göre kesimin yasaklanması nedeniyle, kurban ibadetini yerine getiremeyeceklerini ve helal et satın alamayacaklarını belirten davacılar, yasakların Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni ihlal ettiğini savundu.

14.02.24

Ancak AIHM heyeti, oybirliğiyle, Belçika'da uygulanan helal kesim yasağının Avrupa yasalarına ve sözleşmelere aykırı olmadığına karar verdi.

Mahkemeye göre, helal kesim yasağı, inanç özgürlüğünü kısıtlamıyor ve ayrımcılık içermiyor.

'Toplum hayvanların çektiği acılara önem veriyor'

AIHM kararında, bayılmadan kesim yapılmasını yasaklayan düzenlemelerin, hayvanların refahı açısından büyük önem taşıdığı vurgulanarak, "Toplum, hayvanların çektiği acılara giderek daha fazla önem veriyor ve yasak da bununla uyumlu" denildi.

Belçika'daki düzenlemelere göre, hayvanların kesimden önce bilincinin kapalı olması gerekiyor.

Belçika'nın Brüksel bölgesinde ise, Müslüman ve Yahudilerin inançlarına uygun şekilde, hayvanları bayılmadan kurban kesmelerine izin veriliyor.

Flaman Hayvan Refahı Bakanı Ben Weyts, kamu yayıncısı VRT'ye yaptığı açıklamada, AIHM kararının, sadece Belçika genelinde değil, tüm Avrupa'da bayılmadan kesimin yasaklanmasına kapıyı araladığını söyledi.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararları için, tarafların üç ay içinde temyize başvurma hakkı bulunuyor.

Eğer karar temyizde onanır ya da temyize götürülmezse, AIHM'nin, helal kesim yasağının yasalara uygun olduğu yönündeki kararı, Avrupa Konseyi'ne üye 47 ülkenin tamamında geçerli olacak.

Merkez Bankası vergide yeni artış mesajı mı verdi?

Merkez Bankası Başkanı Fatih Karahan ilk enflasyon raporu için basın karşısına çıktı.

Hüseyin GÖKÇE

Hafize Gaye Erkan'ın Merkez Bankası Başkanlığı görevinden (affını istemesi/görevden alınması) ayrılmasından sonra yerine atanan Fatih Karahan, yılın ilk enflasyon raporu için basın karşısına çıktı.

Önceki başkanın aksine, kendisiyle ve ekonomiye kendi bakış açısıyla ilgili sorulara cevap vermekten kaçınan Karahan'ın, Hafize Hanım örneğini göz önünde bulundurup bulundurmadığını kestirmek güç.

Ancak bilinmeyen bir şey var ki enflasyon raporunun satır aralarında verilen mesajlar ve o mesajlarda ne söylenmek istediği. Ama bu mesajlardan önce küçük bir hatırlatma daha yapalım. 8 Şubat'ta gazetemizde yayımlanan haberde deprem kaynaklı olarak vatandaşlardan tahsil edilen vergilerle ilgili detaylı bilgiler yer alıyordu. Geçen yıl Temmuz ayında çıkarılan ek bütçe ile bütçenin gelir kalemleri artırılmış, yılsonunda ise ek bütçede öngörülen rakamın da üzerinde 1 trilyon 301 milyar lira ek vergi tahsilatı yapılmıştı. Bunun 804 milyar liradan da fazla bir kısmı ise dahilde alınan mal ve hizmet verilerinden kaynaklanıyor. Başka bir ifade ile dolaylı vergilerden kaynaklanıyordu. Rakamın ne ifade ettiğini daha anlaşılır kılmak için yıl

14.02.24

içinde bütçeden deprem kaynaklı 950 milyar liralık harcama yapıldığına ilişkin Hazine ve Maliye Bakanı Mehmet Şimşek'in açıklamasını hatırlatmakta fayda var.

Şimdi gelelim Merkez Bankası Enflasyon Raporunda verilen mesajlara. Toplam 85 sayfadan oluşan raporun 68'inci sayfasında 'Enflasyon Tahminleri Üzerindeki Temel Riskler ve Olası Etki Kanalları' başlığıyla bir bölüm yer alıyor. Türkçesi, "Biz yüzde 36 hedefini değiştirmedik ama eğer tutmazsa niye tutmadığını buradan görebilirsiniz" demek istiyor.

Tek tek bu gerekçelerden bahsetmeyeceğim ama bu bölümün 8'inci başlığı hayli ilginç. Şöyle ki "Deprem kaynaklı kamu harcamalarının finansmanı nedeniyle dolaylı vergiler üzerinden yapılacak ayarlamalar enflasyon üzerinde risk oluşturacaktır"

Yazının başında deprem kaynaklı olarak dolaylı vergilerde yapılan artışlardan ve bu artışlar kaynaklı ne kadar tahsilat yapıldığından bahsetmiştik. Şimdi Merkez Bankası raporunun bu bölümünü okuduğumuzda ise daha önce artırılan dolaylı vergilerde, yeni artış olabileceği sinyallerini alıyoruz.

Anlaşılan o ki raporda dolaylı vergilerin artırılmasının enflasyon beklentilerini bozarak dolaylı etki yarattığı tespitinde bulunan Merkez Bankası, aynı zamanda dolaylı vergi kalemlerinde yeni artış endişesini de taşıyor.

Bakan Bolat: Cari işlemler hesabında önemli iyileşme gerçekleşti

Ticaret Bakanı Ömer Bolat, hizmet ihracatında ilk defa 100 milyar dolar rakamına erişildiğini, 2023'ün ikinci yarısında dış ticaret açığındaki düşüş ile cari işlemler hesabında önemli iyileşme gerçekleştiğini bildirdi.

Ticaret Bakanı Ömer Bolat, cari işlemler hesabı aralık ayı verilerine ilişkin sosyal medya hesabı üzerinden değerlendirmelerde bulundu.

Cari işlemler açığının 2023 yılı Aralık ayında yüzde 65,2 azalışla 2,1 milyar dolara, 2023'ün tamamındaysa yüzde 8 azalarak 45,2 milyar dolara gerilediğini anımsatan Bolat, "Hizmet ihracatında ilk defa 100 milyar dolar rakamına erişildi. 2023'ün ikinci yarısında dış ticaret açığındaki düşüş ile cari işlemler hesabında önemli bir iyileşme gerçekleşti. Cari işlemler açığındaki düşüşün 2024 yılında da devam etmesi beklenmektedir." değerlendirmesinde bulundu.

Bolat, 2023'ün mayıs ayında 60,1 milyar dolar olarak gerçekleşen yıllıklandırılmış cari işlemler açığının sonraki aylarda 14,9 milyar dolar azalarak aralık itibarıyla 45,2 milyar dolara gerilediğini, geçen yıl temmuz ayından itibaren yıllıklandırılmış dış ticaret açığının her ay düştüğünü, böylelikle yıllıklandırılmış cari işlemler açığının her ay azalarak olumlu trend kaydettiğini aktardı.

“Makroekonomik istikrarı güçlendirmeyi hedefliyoruz”

Aralıkta da cari açıktaki gerilemede ödemeler dengesi tanımlı dış ticaret açığının yıllık yüzde 43,2 azalarak 4,6 milyar dolar olmasının etkili olduğunu belirten Bolat, şunları

14.02.24

kaydetti: "Hizmet gelirleri 2023'te 100 milyar dolar ile rekor seviyeye ulaştı. Hizmetlerin altında yer alan seyahat gelirleri ise 48 milyar dolara ulaşarak rekorunu yeniledi. Ticaret Bakanlığı olarak, mal ve hizmet ihracatını artırmak için uygulamaya koyduğumuz ihracat stratejileri ve sunduğumuz desteklerle birlikte yerli üreticileri haksız rekabete karşı korumaya yönelik ithalat politikalarımızla, cari işlemler hesabında izlenen olumlu eğilimin sürdürülebilirliğini sağlamak amacıyla çalışmalarımızı paydaşlarımızla işbirliği içinde sürdürüyoruz. İnovasyon, üretim, yatırım, istihdam, ihracat, adil bölüşüm kapsamında şekillenen politikalarımızla, Türkiye ekonomisini daha rekabetçi ve güçlü bir konuma taşımaya kararlıyız. Cari işlemler hesabında kalıcı iyileşme ile sürdürülebilir refah artışı için gerekli makroekonomik istikrarı güçlendirmeyi hedefliyoruz."

Yer Bilimci Süleyman Pampal'dan korkutan uyarı: Fırat'a karışması bütün yaşamın bitmesi demek

Gazi Üniversitesi Deprem Araştırma Merkezi Kurucu Başkanı Prof. Dr. Süleyman Pampal, Erzincan'daki altın madeninde yaşanan toprak kaymasının ardından yaptığı değerlendirmede, "Bu bizim için sürpriz değil" dedi ve "Bu mevki Fırat Nehri'ne de 700-800 metre mesafede, çok yakın. Fırat'a karışması demek bütün yaşamın bitmesi demek. Fırat'a ulaşması acilen önlenmelidir" şeklinde ekledi.

Erzincan'ın İliç ilçesinde altın madeninin bulunduğu geniş bir alanda, toprak kaymasının meydana gelmesinin ardından, Yer Bilimci Prof. Dr. Süleyman Pampal, HaberTürk yayınında konuştu. Pampal, "Bu bizim için sürpriz değil. Bu konuları camiada sıklıkla gündeme getiriyoruz. Son yıllarda Türkiye'de altın madenciliği yaygın şekilde gündemde. Özellikle bu zararlı kimyasallar nedeniyle protestolara neden oluyor. Bu bölge de öyleydi. Bu heyelan konusu maalesef çok büyük bir heyelan. Gördüğüm kadarıyla çok büyük. Bu beklenmedik bir şey değil. İnşallah can kaybı yoktur" dedi.

Pampal, açıklamalarında, "Bu işlenmiş topraktır. Altının çıkarılması için işlenen zehirli siyanürlü madde ve onun için kimyasal kullanılan, altını ayırmak için işlemde geçirilen toprak bu maalesef. Üst üste yığılmış bir dağ gibi bir yığın olmuş. Bu mevki Fırat Nehri'ne de 700-800 metre mesafede, çok yakın. Fırat'a karışması demek bütün

14.02.24

yaşamın bitmesi demek. Fırat'a ulaşması acilen önlenmelidir. O vadinin önü kapatılmalıdır" ifadelerini kullandı.

Yer bilimci, Pampal açıklamasının devamında şunları kaydetti:

"Bölge Kuzey Anadolu Fayı'nın üstünde. Aletsel dönemin Türkiye'deki en büyük depremi 1939. Dünyanın en aktif faylarından biri. 10'un üzerinde 1939'dan beri deprem oldu. Erzincan'dan başlayıp Marmara'ya kadar sürekli depremler üreten bir fay bu. Bir de deprem olsa düşünün."

Bakanlık: Nehire karışmaması için önlem alındı

Çevre ve Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığının sosyal medya hesaplarından yapılan açıklamada, toprak kayması sonucu akan malzeminin Fırat Nehri'ne ulaşmaması için Sabırlı Deresi'nin Fırat Nehri'ne ulaştığı menfezin kapaklarının kapatılarak önlem alındığı ifade edildi.

“Mercimek Teyze” Ayşe Baysal’ı hatırlayan var mı?

Ali Ekber YILDIRIM

14 Şubat 2024 Çarşamba

Cumhurbaşkanlığı Kararı ile yeşil mercimek ithalatında gümrük vergisi sıfırlandı. Resmi Gazete’nin 13 Şubat 2024 tarihli sayısında yayımlanan karara göre, yeşil mercimek ithalatında yüzde 19,3 olan gümrük vergisi 30 Haziran 2024 tarihine kadar (bu tarih dahil) sıfırlandı.

İhracatı kayda bağlı mallar listesinde olan ve ihracat kayıt işlemleri Orta Anadolu İhracatçı Birlikleri (OAİB) tarafından yapılan yeşil mercimeğin ihracatı ise 9 Şubat 2024 tarihi itibarıyla fiilen durduruldu.

Bu iki karar 10 Şubat Dünya Bakliyat Günü öncesi ve sonrasında olmak üzere 3 gün arayla alındı. Böylece yeşil mercimek ihracatı yasaklandı, ithalatı için kapılar sonuna kadar açıldı. Bu kararların üreticiye yansması elbette olumsuz olacak. Her zaman söylüyorum. İhracat üreticinin sigortasıdır. İhracatı yasaklamak, ithalat kapılarını açmak üreticiye zarar verir. Üreticiyi üretimden kaçıırır.

Bu kararlar tüketicinin lehine gibi görünse de dolaylı olarak tüketiciye de zarar verir. İhracat yasağı ve ithalatın serbest bırakılması kısa vadede fiyatların düşmesine neden olabilir. Genellikle üretici fiyatlarının düşmesine neden olur, tüketici fiyatı fazla düşmez. Üretici zarar edince üretimden vazgeçer ve üretim azalır. Üretim azalınca fiyat daha çok artar ve tüketici de bundan zarar görür. En önemlisi ülke zarar görür. Asıl yapılması gereken üretimin artırılmasıdır.

Mercimek politikası ülke tarımına ayna tutuyor

Türkiye’nin yıllar itibarıyla mercimekte uyguladığı politikaya bakarsanız, tarımdaki yanlışları, plansız üretimi, strateji eksikliğini ve günübirlik uygulamaları net olarak görmüş olursunuz.

Geriye dönük bakıldığında, 1980-1990'lı yıllarda Türkiye, dünyanın en çok mercimek üreten ikinci ülkesi ve en çok ihracat yapan ülkesiydi. Türkiye'nin toplam mercimek üretimi 1982 yılında 550 bin tonda, 1986'da 850 bin ton, 1987'de 925 bin ton ve 1988'de 1 milyon 40 bin tona çıktı. Ertesi yıl yarı yarıya azaldı ve 520 bin tona geriledi.

O yıllarda mercimek ihracatımız da çok yüksek oranlara ulaştı. 1986'da 251 bin 828 ton, 1987 yılında 352 bin 730 ton ve 1988'de 606 bin 480 ton ile zirveye çıktı.

Türkiye mercimek üretiminde Hindistan'dan sonra ikinci sıradayken ihracatta dünya lideriydi. Bu kadar yüksek ihracata rağmen üretim çok fazla olunca üretici ürünü satamadığı için zarar etmeye başladı.

Ülkelere göre dünya mercimek üretimi (bin ton)						Ülkelere göre dünya kırmızı mercimek ithalatı (bin ton)					
Ülkeler	2017	2018	2019	2020	2021	Ülkeler	2018	2019	2020	2021	2022
Kanada	2.559	2.192	2.382	2.868	1.606	Hindistan	217	822	1.061	725	657
Hindistan	1.224	1.622	1.228	1.103	1.490	Bangladeş	381	490	518	445	524
Avustralya	865	543	359	526	854	Türkiye	355	401	630	537	509
Türkiye	430	353	354	371	263	BAE	194	268	244	244	367
Nepal	254	249	251	263	246	Irak	63	100	82	71	219
Bangladeş	169	177	175	177	186	Pakistan	84	124	194	165	144
Rusya	198	195	117	116	176	Sri Lanka	-	177	178	205	133
Çin	172	172	164	164	165	Etiyopya	1	47	129	103	112
A.B.D	339	381	244	336	151	Sudan	62	80	144	47	102
Etiyopya	175	141	119	113	123	Mısır	91	82	86	100	87
Diğer	745	555	394	435	350	Diğer	1.574	1.299	1.706	1.294	1.057
Dünya Toplam	7.131	6.580	5.788	6.471	5.610	Dünya	3.022	3.891	4.971	3.936	3.910

Kaynak: Trade Map, 2023

TRT'deki mercimek programları ile tüketim arttı

Mercimek tüketimini artırmak için o yıllarda Türkiye'nin ilk kadın diyetisyeni olarak bilinen Prof. Dr. Ayşe Baysal ile tüketim kampanyaları yapıldı. O dönemin tek televizyon kanalı olan TRT'de programlar yapıldı. İlk kez kamu spotları yayınlandı. Mercimeğin yararları anlatıldı. Mercimek yemeği, köftesi, tatlısı tarifleri verildi.

"Mercimek teyze" olarak bilinen Ayşe Baysal, İvriz Köy Enstitüsü'nü birincilikle bitirmiş, öğretmenlik yapmış, Tarım Bakanlığı tarafından Amerika'ya gönderilmiş ve burada iki ayrı üniversitede eğitim görmüş, besin ve beslenme konusunda uzmanlaşmış ve dalında çok başarılı bir profesör olmuştu. Ayşe Baysal'ın çabaları ile mercimek tüketiminin yüzde 25-30 arttığı tahmin ediliyordu. Tüketim arttı, fakat sonraki yıllarda üretim azaldığı için Türkiye ithalata yönelmek zorunda kaldı.

Dünya mercimek üretimi ve dış ticareti

Tarım ve Orman Bakanlığı Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü'nün 2023 yılı "Kuru Baklagil Raporu"na göre dünyada mercimek üretim alanı, 2021 yılında

bir önceki yıla oranla yüzde 12,6 artarak 5,5 milyon hektara ulaştı. 2021 yılı verilerine göre en fazla ekim alanına sahip olan ülkelere bakıldığında; Hindistan 1 milyon 734 bin hektarla ilk sırada, Kanada 1 milyon 716 bin hektarla ikinci. Avustralya 501 bin hektarla üçüncü sırada yer alırken, Türkiye 297 bin hektar ile 4.sırada. Türkiye'den sonra Amerika Birleşik Devletleri, Nepal, Rusya, Bangladeş gibi ülkeler geliyor.

Dünya toplam mercimek ekim alanı 2022/23 üretim sezonunda 5,5 milyon hektar iken 2023/24 üretim sezonunda ise yüzde 5,4 azalışla 5,2 milyon hektar olacağı tahmin ediliyor. 2022/23 üretim sezonunda dünya mercimek ekim alanları yüzde 85,5'ini kırmızı mercimek ekim alanları oluştururken, yüzde 14,5'ini ise yeşil mercimek ekim alanları oluşturuyor.

Kanada üretimde ve ihracatta lider

Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) verilerine göre, dünya mercimek üretimi 2020 yılında 6 milyon 471 bin ton iken 2021 yılında 5 milyon 610 bin tona geriledi. Kanada yıllık ortalama 2,5 milyon ton üretim yaparken 2021 yılında 1 milyon 606 bin tona geriledi. Buna rağmen ilk sırada. Hindistan'ın üretimi aynı yıl 1 milyon 490 bin ton olurken, Avustralya 854 bin tonla üçüncü sırada yer aldı. Türkiye 263 bin tonla 4.sırada. Dünya toplam mercimek üretiminin 2022/23 üretim sezonunda yaklaşık 5,9 milyon ton, 2023/24 sezonunda ise yüzde 9,9 azalışla 5,4 milyon ton seviyesinde olacağı tahmin ediliyor.

Dünyada 2022 yılında mercimek ithalatı 3,9 milyon ton olarak gerçekleşti. 2022 yılı verilerine göre, mercimek ithalatı yapan ülkeler içerisinde Hindistan yaklaşık yüzde 17 oran ve 657 bin ton ile ilk sırada. Hindistan'ı sırasıyla 524 bin ton ile Bangladeş, 509 bin ton ile Türkiye izledi.

Dünya mercimek ihracatı 2022 yılında bir önceki yıla oranla yüzde 13,40 oranında artarak yaklaşık 4,4 milyon ton olarak gerçekleşti. Son beş yıllık verilere göre dünya mercimek ihracatında Kanada 1,9 milyon ton ile lider konumda. Avustralya, yaklaşık 1,1 milyon tonla 2. sırada yer alırken, Türkiye ihracatını 500 bin ton ile 3. sırada.

Güneydoğu'da kırmızı, İç Anadolu'da yeşil mercimek üretiliyor

Türkiye İstatistik Kurumu(TÜİK) verilerine göre, kırmızı mercimek üretimi ağırlıklı olarak Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde, yeşil mercimek ise ağırlıklı olarak İç Anadolu Bölgesi'nde üretiliyor.

Türkiye kırmızı mercimek ekim alanları coğrafi bölgelere göre incelendiğinde; 2022 yılında yaklaşık 2,9 milyon dekar ekim alanının yaklaşık yüzde 92'si Güneydoğu Anadolu'da. Mercimek ekim alanının en fazla olduğu il ise yüzde 45 ile Şanlıurfa.

Yeşil mercimek ekim alanlarının yüzde 40,6'sı Yozgat'ta, yüzde 21,3'ü Konya'da, yüzde 15,6'sı ise Kırşehir'de. Yeşil mercimek üretiminin yüzde 85,3'ü İç Anadolu'da.

14.02.24

2021/22 sezonunda yeterlilik derecesi kırmızı mercimekte yüzde 57, yeşil mercimekte ise yüzde 51 seviyelerinde.

Üretim artıyor ama yetmiyor

Türkiye toplam kırmızı mercimek üretimi 2022 yılında bir önceki yıla göre yüzde 75,4 oranında artarak 400 bin ton olarak gerçekleşti. Türkiye 2022 yılı kırmızı mercimek üretimi coğrafi bölgelere göre incelendiğinde; 400 bin ton üretim miktarının yüzde 92,8'i Güneydoğu Anadolu'da üretildi.

Toplam yeşil mercimek üretimi 2022 yılında ise yüzde 28,5 oranında artarak 45 bin ton olarak gerçekleşti.

Tüketim düşük

Türkiye'de mercimek tüketimi incelendiğinde; kırmızı mercimeğin yeşil mercimeğe göre tercih edildiği ve kişi başına mercimek tüketiminin yıllar itibarıyla büyük farklılıklar göstermediği görülmektedir. Kırmızı mercimek tüketiminin yıllık kişi başına 4,1-5 kg arasında olduğu, yeşil mercimeğin ise 0,5-0,8 kilogram arasında değiştiği görülüyor.

İthalat 5 yılda iki katına çıktı

Türkiye kırmızı mercimek ithalatı 2022/23 üretim sezonunda yaklaşık 869 bin ton oldu. Son beş yılda ithalat yaklaşık 2 kat arttı. 2022/23 üretim sezonunda kırmızı mercimek ithalatı bir önceki yıla göre yüzde 132 oranında arttı. Türkiye kırmızı mercimek ithalatının yaklaşık yüzde 74,7'sini Kanada, 10,7'sini Kazakistan, yüzde 8,3'ünü Avustralya'dan sağladı.

Yeşil mercimek ithalatı ise, 2022/23 üretim sezonunda yüzde 41 artışla 63 bin ton oldu. En fazla ithalat 37 bin ton (yüzde 58,1) ile Kanada'dan, 18 bin ton (yüzde 27,6) Rusya'dan ve 9 bin ton (yüzde 13,5) Kazakistan'dan gerçekleşti.

İhracatta yüzde 58 artış

Türkiye mercimek ihracatı ise 2022-23 üretim sezonunda yaklaşık 500 bin ton olarak gerçekleşti. 2022-23 üretim sezonu kırmızı mercimek ihracatı bir önceki sezona göre yüzde 58 oranında arttı. İhracatın yüzde 50,8'i (252 bin ton) Irak'a, yüzde 14,1'i (70 bin ton) Sudan'a ve yüzde 5,4'ü (27 bin ton) Mısır'a yapıldı.

Yeşil mercimek ihracatı kayda değer oranda olmamakla birlikte, 2022-23 üretim sezonunda yaklaşık 4 bin ton olarak gerçekleşti. İhracatın yapıldığı önemli ülkeler; Cezayir, İran, Suriye ve Hindistan oldu.

Özetle, Türkiye, mercimek üretiminde, tüketiminde, ithalat ve ihracatta bir türlü istikrar sağlayamıyor. Günübürlük politikalarla bazen ihracatta bazen ithalatta rekor kırıyor. Tüketimini yeterince artıramıyor. Oysa dünyada bakliyat ürünlerine talep her geçen gün artıyor. Bakliyat ürünleri gelecekte daha da ön plana çıkacak. Türkiye'nin iklimi, üretim şartları, toprak yapısı mercimek ve diğer bakliyat ürünlerinin üretimini artırmaya çok uygun. Özellikle tohumculukta yapılacak çalışmalarla verimliliği sağlayarak yeniden dünyanın bakliyat ihracatçısı olabilir. Tarımsal üretim planlamasında baklagillere öncelik verilmeli. Günübürlük kararlardan vazgeçilmeli. Kilo başına 50 kuruş olan destekleme primi 6 yıldır artırılmıyor. Baklagillere daha çok destek verilerek çiftçinin bu ürünlere teşvik edilmeli. Hiçbir şey bilmiyorsanız, Kanada'yı örnek alın.

Mercimek tarımının önemi

Mercimek, ilk kültüre alınan bitkilerden biridir. Mercimek, danelerindeki yüzde 25-28 protein oranıyla insan beslenmesinde değer taşıyan, havanın serbest azotunu tutan ve toprağı azotça zenginleştiren, tarlayı erken terk ettiğinden ikinci ürün olarak uygun bir bitkidir. Yemeklik baklagiller içerisinde düşük sıcaklığa ve kurağa en dayanıklı bitki mercimektir.

Cari açıkta kötünün iyisi!

Alaattin AKTAŞ

14 Şubat 2024 Çarşamba

Cari işlemler dengesinde geçen yıl her ne kadar son on yılın ikinci en yüksek açığı verilmişse de, başlıkta da vurguladığım gibi “kötünün iyisi yaşandı” demek pek yanlış olmasa gerek...

2023 yılı 45 milyar dolarlık açıkla kapatıldı. Bir önceki yılın 49 milyar dolarlık açığına göre sınırlı da olsa bir iyileşme var.

Ancak asıl aralık ayındaki açığın boyutu şaşırtıcı sayılır. Aralık ayındaki cari açık 2.1 milyar dolarda kaldı. Hatırlayalım; 2022'nin aralık ayındaki tutar 6 milyar dolardı. Aralık ayındaki açık yalnızca 2022'nin altında kalmadı ki... 2023'te son on yılın ikinci en düşük açığı oluştu. Son on yıllık dönemde daha önce en düşük aralık ayı açığı 573 milyon dolarla 2018 yılında verilmişti.

Çok da sevinmeyelim

Aralık ayında son on yılın ikinci en iyi performansı sergilendi ve bu sayede 2023 yılı açığı kaygı duyulan düzeyde gelmedi; bütün bunlar iyi güzel de biraz detaya bakınca aslında çok sevinmemek gerektiği ortaya çıkıyor.

Aralık ayı açığı önceki yılın neredeyse üçte biri düzeyinde kaldı ama acaba niye? Ne yaptık, nasıl önlemler aldık da bunu sağladık, yoksa alınan bir önlem söz konusu değil de her şey kendiliğinden mi gelişti? Birkaç sayı verelim:

- Aralık ayındaki cari açık 2022'ye göre 3.9 milyar dolar daha az.
- Aralık ayındaki dış ticaret açığı 2022'ye göre 3.5 milyar dolar daha az.
- Aralık ayındaki ithalat da 2022'ye göre 3.7 milyar dolar daha az.

“Her şey kendiliğinden mi gelişti” sorusunun yanıtı ortaya çıktı bile.

Daha az ithalat, daha az dış ticaret açığı ve daha az cari açık; hepsi bu!

14.02.24

Peki acaba ithalat niye geriledi dersiniz... Bunun için de yalnızca iki kaleme bakmak yeter gibi...

Parasal olmayan altın ithalatı 2023'ün aralık ayında 2022'ye göre 1.1 milyar dolar, enerji ithalatı da 1.5 milyar dolar daha az. Toplayalım; etti mi 2.6 milyar dolar. İthalattaki 3.7 milyar dolarlık düşüşün de 2.6 milyar doları bu iki kalemden kaynaklanmış.

Yani 2023'ün cari açığı özellikle aralık ayında nedenlerini sıraladığımız etkenlerle görece iyi geldi.

Ama açık, yine de son on yılın ikinci en yüksek açığı.

Ya finansman?

Geçen yıl 45.2 milyar dolar açık verildi, sağlanan finansman ise 56.1 milyar dolar oldu. Finansman açıktan fazla, aradaki fark nereye mi gitti, net hata noksana yazıldı.

Geçen yılın en kayda değer yönlerinden biri, net hata ve noksandaki 10.7 milyar dolarlık negatif tutar. Bu, son on yılın en yüksek tutarı.

Şimdi bu büyüklük için de "**Yurt dışına valizler dolusu para götürülüyor**" mu denilecek acaba? Hani net hata noksan pozitif olduğunda valizlerle getirilen kara paradan söz ediliyordu ya, şimdi de tersi olmalı!

10.7 milyar dolar, 100'lük banknotla 107 milyon adet banknot; valizle taşımaya yürek ister!

Asıl finansman borçlanma

Geçen yılki 56 milyar dolarlık finansmanın 41 milyar doları diğer yatırımlar kaleminde yer alan net borçlanmadan gelmiş.

Doğrudan yatırım yalnızca 4.7 milyar dolar. Yabancılar Türkiye'de 10.6 milyar dolarlık yatırım yapmış; yurt dışında yapılan 6 milyar dolarlık yatırımla net tutar 4.7 milyara inmiş.

Yabancılar 10.6 milyarlık yatırım yapmış ama bunun 3.6 milyarını gayrimenkul alımı. Kalan da belli ki ağırlıklı sermaye artırımını için getirilen tutar.

Bu arada doğrudan yatırım için getirilen 4.7 milyar dolar, 2020'deki 4.4 milyar dolardan sonraki en düşük yıllık tutara işaret ediyor.

Portföy yatırımları

Yabancılar 2022'de ellerinde Türk varlığı olarak ne var ne yok büyük ölçüde satıp gitmişler ve böylece 13.7 milyar dolar götürmüşlerdi. Geçen yıl ise bir geri dönüş yaşandı.

Yabancılar geçen yıl net 8.3 milyar dolarlık portföy yatırımı yaptı.

Ama yine de 8.3 milyar 2014 ve 2017'deki tutarların yanında çok düşük kalıyor.

Ödemeler dengesinde son on yıl... (Milyon dolar)

	2023	2022	2021	2020	2019	2018	2017	2016	2015	2014
A-Cari işlemler hesabı	-45.150	-49.085	-7.398	-31.914	10.798	-20.151	-39.955	-26.668	-26.625	-38.020
a-Dış ticaret dengesi	-86.559	-89.600	-29.321	-37.874	-16.781	-40.726	-58.575	-39.923	-49.009	-66.572
İhracat	251.166	253.352	224.673	168.378	182.200	178.909	169.214	152.645	154.865	173.293
İthalat	337.725	342.952	253.994	206.252	198.981	219.635	227.789	192.568	203.874	239.865
b- Diğer	41.409	40.515	21.923	5.960	27.579	20.575	18.620	13.255	22.384	28.552
B-Sermaye hesabı	-205	-35	-64	-36	34	80	15	22	-21	-70
C-Finans hesabı (net)(*)	-56.050	-22.936	-5.399	-39.205	5.329	1.248	-49.665	-16.724	-18.126	-39.539
a-Finans hesabı (brüt)(*)	-54.023	-35.247	-28.729	-7.343	-995	11.625	-41.458	-17.537	-6.295	-39.071
Doğrudan yatırımlar	-4.678	-8.731	-6.444	-4.430	-6.496	-8.845	-8.487	-10.697	-14.167	-6.287
Portföy yatırımları	-8.344	13.672	-751	9.556	2.763	916	-24.440	-8.412	13.867	-19.699
Diğer yatırımlar	-41.001	-40.188	-21.534	-12.469	2.738	19.554	-8.531	1.572	-5.995	-13.085
b-Rezerv varlıklar(**)	-2.027	12.311	23.330	-31.862	6.324	-10.377	-8.207	813	-11.831	-468
D-Net hata ve noksan	-10.695	26.184	2.063	-7.255	-5.503	21.319	-9.725	9.922	8.520	-1.449

(*) Döviz girişi yükümlülük artışı anlamına geldiği için negatif, çıkış ise yükümlülük azalışını gösterdiği için pozitif işaret alıyor.

(**) Eksi, rezervden kullanımı, artı rezerve eklemeye yapıldığını gösteriyor.

Sizin domatesiniz de mazot kokuyor mu?

Şeref OĞUZ

14 Şubat 2024 Çarşamba

Benimki kokuyor. Hatta üçüncü köprü'nün poyraz tadı da üzerine sinmiş. Kolay değil, ta Antalya'dan yola çıkmış ve tarladaki 25 liralık fiyatı, manavda 50 liraya çıkıvermiş. Nedenini soranlara klasik cevabımız; "efendim araçlar filan." Aslında değil... Domatesin tadındaki yoğun mazot kokusundan...

Nasıl mı oluyor? Anlatayım... Hani derler ya karpuzun %97'si sudur diye. Doğrudur. Ancak işin finansman cephesinde karpuzun %80'inin mazot olduğu görülüyor. Domates farklı mı? O da %80 mazottan ibaret. Zira domates Antalya'dan buraya yaya değil, mazot, köprü ve otoyolla geliyor.

HER POMPA BİR VERGİ DAİRESİ

Olmaz elbette... Ama yapacak bir şey yok. Çiftçiye bedava dahi verseniz, nakliyesini mazotla yapıyor. Üstelik bu fiyat; alabileceğiniz en ucuz mazotun fiyatı... Seçim sandıkları sonrası mazotu siz şimdiden 50 lira olarak hesaba dâhil etseniz iyi olur. Zira oy uğruna 45 lirada zor tuttular, sonra salacaklar fiyatı.

Siz akaryakıt aldığınız yerleri "istasyon" sanabilirsiniz. Oysa oradaki her pompa, bir vergi dairesi... Başındaki görevlilerin her biri defterdar ve aracınıza giren hortum, aslında cebinizden vergi emen tahsildar... Mazotun yarıdan fazlası vergi ise yakıt pompalarına farklı gözle baksanız bence iyi olur. Benimki kokuyor. Hatta üçüncü köprü'nün poyraz tadı da üzerine sinmiş. Kolay değil, ta Antalya'dan yola çıkmış ve tarladaki 25 liralık fiyatı, manavda 50 liraya çıkıvermiş. Nedenini soranlara klasik cevabımız; "efendim araçlar filan." Aslında değil... Domatesin tadındaki yoğun mazot kokusundan...

Nasıl mı oluyor? Anlatayım... Hani derler ya karpuzun %97'si sudur diye. Doğrudur. Ancak işin finansman cephesinde karpuzun %80'inin mazot olduğu görülüyor.

14.02.24

Domates farklı mı? O da %80 mazottan ibaret. Zira domates Antalya'dan buraya yaya değil, mazot, köprü ve otoyolla geliyor.

HER POMPA BİR VERGİ DAİRESİ

Olmaz elbette... Ama yapacak bir şey yok. Çiftçiye bedava dahi verseniz, nakliyesini mazotla yapıyor. Üstelik bu fiyat; alabileceğiniz en ucuz mazotun fiyatı... Seçim sandıkları sonrası mazotu siz şimdiden 50 lira olarak hesaba dâhil etseniz iyi olur. Zira oy uğruna 45 lirada zor tuttular, sonra salacaklar fiyatı.

Siz akaryakıt aldığınız yerleri "istasyon" sanabilirsiniz. Oysa oradaki her pompa, bir vergi dairesi... Başındaki görevlilerin her biri defterdar ve aracınıza giren hortum, aslında cebinizden vergi emen tahsildar... Mazotun yarıdan fazlası vergi ise yakıt pompalarına farklı gözle baksanız bence iyi olur.

İKİ SORU İKİ CEVAP / Mazot 45 lira...

*** Mazot neden bu kadar zam alıyor?**

Çünkü yarıdan fazlası vergi ve devletin bütçe açığını kapamak için gelire ihtiyacı var. Zaten dövizle geliyor, rafinesi, nakliyesi derken... Asıl aslan payı; vergi dairesinin...

Siz istediğiniz kadar ağlayın, söylenin, yapılacak zam rafineride durmaz, anında pompaya ve dolayısıyla cebinize yansır.

*** Enflasyonu körüklüyor mu?**

Hem de nasıl... Akaryakıtta gelen her %10'luk zam, enflasyonu 1 puan ekliyor. Zira yükünü onunla taşıyor, tarlanı onunla sürüyor, arabayı onunla dolduruyorsun. Devletin vergi iştahı da yüksek olunca pompa fiyatını arttırıyor. Artan pompa fiyat artışı, tarladan çatala uzanan süreçte etiketlere yansıyor.

not

YERLİ&MİLLİ DOMATES NEDEN YALAN SÖYLER?

Üç domates yolda yürüyormuş.

Birinci demiş ki; "-benim önümde hiç domates yok, arkamda 2 domates var."

İkinci demiş ki; "benim önümde 1, arkamda 1 domates var."

Üçüncü demiş ki; "benim önümde 2, arkamda da 2 domates var."

Peki, bu nasıl olur? Dilediğiniz kadar düşünün ve işin içinden çıkmaya çalışın.

Oysa cevap bazen çok basit olabiliyor: "Üçüncü domates yalan söylüyor."

14.02.24

Hele ki yerli ve milliyim diyorsa...

Nasıl mı? Anlatayım; Tohum dövizle, traktör dövizle, mazot dövizle, pulluk dövizle, çapa dövizle, ilaç dövizle, gübre dövizle, hasat makinesi dövizle, soğuk hava yazılımı dövizle, lojistik dövizle, kamyon yakıtı dövizle, plastik kasası dövizle... Hal böyle iken domatesimiz “yerli&milli” olduğunu söylüyorsa bilin ki doların euronun yalancısıdır.

2023'te 45,2 milyar dolar cari açık verildi

Naki BAKIR

14 Şubat 2024 Çarşamba

Türkiye'nin ödemeler dengesi kapsamında cari işlemler açığı, aralık ayında 2,1 milyar ve 2023 yılının tümünde 45,2 milyar dolar oldu. Merkez Bankası, aralık ayı ödemeler dengesi gerçekleştirmelerini açıkladı.

Buna göre aylık bazda cari işlemler açığı beklentilerin altında geldi. Cari açık aralıkta geçen yılın aynı ayına göre yüzde 65 daha düşük olmak üzere 2 milyar 91 milyon dolar olarak gerçekleşti.

Ödemeler dengesi gelişmeleri (Milyon \$)			
	2022	2023	Değ. %
CARİ İŞLEMLER HESABI	-49.085	-45.150	-8,0
DIŞ TİCARET DENGESİ	-89.600	-86.559	-3,4
Toplam Mal İhracatı	253.352	251.166	-0,9
Toplam Mal İthalatı	342.952	337.725	-1,5
Genel Mal Ticareti	-70.297	-61.075	-13,1
İhracat	252.215	246.635	-2,2
İthalat	322.512	307.710	-4,6
Net Transit Ticaret Geliri	84	202	140,5
Parasal Olmayan Altın	-19.387	-25.686	32,5
İhracat	1.053	4.329	311,1
İthalat	20.440	30.015	46,8
HİZMETLER DENGESİ	49.665	52.029	4,8
Gelir	88.950	99.884	12,3
Gider	39.285	47.855	21,8
BİRİNCİL GELİR DENGESİ	-8.779	-11.213	27,7
İKİNCİL GELİR DENGESİ	-371	593	-
SERMAYE HESABI	-35	-205	485,7
FİNANS HESABI	-22.936	-56.050	144,4
Doğrudan Yatırımlar	-8.731	-4.678	-46,4
Portföy Yatırımları	13.672	-8.344	-
Diğer Yatırımlar	-40.188	-41.001	2,0
Rezerv Varlıklar	12.311	-2.027	-
NET HATA VE NOKSAN	26.184	-10.695	-

Böylece yıllık bazda cari açık da kasım sonundaki 49 milyar 75 milyon dolarlık düzeyinden aralık sonunda 45 milyar 150 milyon dolara geriledi. Aralık 2022'de 49 milyar 86 milyon dolar olan yıllık cari açık, 2023'ün ilk yarısında büyümeye devam ederek yıllıklandırılmış verilere göre mayıs sonunda 60 milyar 85 milyon dolara kadar yükselmiş, sıkı para politikasına geçilen ikinci yarıda küçülme sürecine girmişti.

Böylece cari açığa Aralık 2022'ye göre yüzde 8 oranında küçülme yaşandı. Yıllıklandırılmış verilere göre hazirandan bu yana yaşanan gerilemeye rağmen cari açık, 2023'ün tümünde Orta Vadeli Program'da (OVP) öngörülen 42,5 milyar dolarlık tahmini yakınsamakla birlikte bunun üzerinde gerçekleşti.

Dış ticaret açığında küçülme

Ödemeler dengesindeki tanımıyla ihracat, 2023'te önceki yıla göre yüzde 0,9 azalarak 251,2 milyar dolar olurken, ithalat ise yüzde 1,5 oranında bir düşüşle 337,7 milyar dolara ve böylece dış ticaret açığı yüzde 3,4 küçülerek 86,6 milyar dolara geriledi.

Cari açığın seyri (Milyon \$)		
	Aylık	Yıllık
Aralık 2022	-6.016	-49.086
Ocak 2023	-10.411	-52.628
Şubat 2023	-9.026	-56.361
Mart 2023	-4.763	-55.499
Nisan 2023	-5.204	-58.166
Mayıs 2023	-7.804	-60.085
Haziran 2023	763	-56.666
Temmuz 2023	-5.669	-58.780
Ağustos 2023	-343	-56.354
Eylül 2023	2.032	-51.298
Ekim 2023	140	-50.344
Kasım 2023	-2.774	-49.075
Aralık 2023	-2.091	-45.150

Bu kapsamda genel mal ihracatı ekimde yüzde 2,2 azalışla 246,6 milyar, ithalatı yüzde 4,6 azalışla 307,7 milyar dolar, açık da yüzde 13,1 azalışla 61,1 milyar dolar oldu. Parasal olmayan altında yıllık ihracat yüzde 311,1 artışla 4,3 milyar dolar olurken, ithalat ise yüzde 46,8 artışla 30 milyar doları aştı. Böylece altın ticaretindeki açık önceki yıla göre yüzde 32,5 büyüyerek 25,7 milyar dolar oldu.

Net hizmet gelirinde artış

Taşımacılık, turizm, yurt dışı müteahhitlik gibi kalemleri kapsayan "hizmetler dengesi"nde yıllık gelir 99,9 milyar, önceki yılkinin yüzde 12,3 üstünde gerçekleşti, bu alanlardaki

giderler ise yüzde 21,8 artışla 47,9 milyar dolar düzeyinde gerçekleşti.

Böylece net hizmetler geliri 2023 yılında yüzde 4,8'lik bir artışla 52 milyar dolar oldu. Hizmet gelirlerinin büyük bölümünü oluşturan turizm kapsamında seyahat gelirleri, OVP'de bu yılın tümü için 49 milyar dolar öngörülürken, ilk on ayda net bazda 47,7 milyar dolarda kaldı. 2023 yılında doğrudan ve portföy yatırımı gelir-giderleri ile faiz gelir-giderini kapsayan birincil gelir dengesinde 11,2 milyar dolar net çıkış; karşılıksız transferleri kapsayan ikincil gelir dengesinde ise 593 milyon dolar net giriş kaydedildi.

14.02.24

2023 yılında doğrudan yatırımlarda net bazda 4,7 milyar dolar, portföy yatırımlarında ise 8,3 milyar dolar tutarında giriş yaşandı. Yurt dışı borçlanmayı gösteren diğer yatırımların neti de 41 milyar dolar giriş olarak gerçekleşti. Resmi rezervlerde yılın tümünde 2 milyar dolar dolayında azalış olurken, net hata noksan kalemi 10,7 milyar dolar açık verdi.

Çekirdek dengede 33,2 milyar \$ fazla

Cari işlemler dengesi 2023 yılında 45,2 milyar dolar açık verirken, ithal enerji faturası ve "parasal olmayan altın" dışarıda tutulduğunda ise rekor düzeyde fazla olduğu belirlendi. Yıllık bazda altın ithalatı hariç tutulduğunda cari dengedeki açık 19,3 milyar dolara inerken, enerji hariç cari dengede 7,6 milyar dolarla fazla olduğu görüldü. Bu iki kalemin de hariç tutulması durumunda ise yıllık bazda 33,2 milyar bir cari fazla olduğu dikkati çekti.

'Net hata ve noksan'a güncelleme

Merkez Bankası, "Revizyon Politikası" doğrultusunda yapılan yıl sonu çalışmaları kapsamında, Ödemeler Dengesi İstatistikleri'nde 2019 yılından itibaren hizmetler dengesi, birincil gelir dengesi, doğrudan yatırımlar, portföy yatırımları ve diğer yatırımlar kalemleri başta olmak üzere çeşitli güncellemeler gerçekleştirdi.

Söz konusu güncellemelerden "Cari İşlemler Hesabı" ile "Finans Hesabı" kalemleri ve dolayısıyla "Net Hata ve Noksan" kalemi etkilendi. Yapılan çalışma sonucunda Net Hata ve Noksan kalemi, 2019 yılında 176 milyon, 2020 yılında 253 milyon, 2021 yılında 419 milyon, 2022 yılında 258 milyon ve 2023 yılının Ocak-Kasım dönemi için 434 milyon dolar güncellendi.

Abdulkadir Selvi

Erdoğan Dubai’de seçimler için ne dedi

Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın Birleşik Arap Emirlikleri ve Mısır gezisini takip ediyorum.

Size bu notları Dubai’den yazıyorum. Siz bu yazıyı okurken biz Mısır’da olacağız. Mısır izlenimlerimi ayrıca yazacağım.

İKİNCİ KEZ DUBAİ’DE

Cumhurbaşkanı Erdoğan’la Dubai’ye kısa sürede ikinci gelişim. 30 Kasım’da İklim Değişikliği Zirvesi için Dubai’deydik. Gazze’de katliam yaşanırken çevre, iklim değişikliği konulu zirve biraz fantastik gelmişti. Ama Erdoğan, Gazze’yi zirvenin ana teması haline getirmeyi başarmıştı. Birleşik Arap Emirlikleri’ne gece yarısı geldik. Dubai’ye göre serin bir hava vardı. Zaten Dubai’ye gelmek için en uygun mevsim.

EMİNE ERDOĞAN’IN KONUŞMASI

Güne Emine Erdoğan Hanımefendi’nin sürdürülebilir kalkınma konulu oturumdaki konuşmasını izleyerek başladık. Emine Erdoğan, “Gazze’deki soykırımı durduramazsak, Ukrayna’dan Yemen’e çatışmaları durduramazsak yaşanabilir bir dünyaya nasıl ulaşacağız?” sorusunu toplantının gündemine taşıdı.

SALON DOLUYDU

Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın konuşma yapacağı otele geçtiğimizde ise salon doluydu. İçeri girmek isteyenlerin bir kısmı dışarıda kaldı. Uluslararası toplantılarda Erdoğan’ın ne diyeceği merak ediliyor. Bir konuşmacı kürsüdeydi, bir anda salonun tamamı ayağa kalktı. Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın geldiğini anladık.

“MUHTAR BİLE OLAMAZ”

Cumhurbaşkanı Erdoğan, “Geleceğin Hükümetlerini Şekillendirmek” temasıyla gerçekleştirilen zirvenin onur konuğuydu.

“Etrafı adeta ateş çemberiyle kuşatılmış olan ülkemizin bugünkü konumuna gelmesi, şüphesiz kolay olmadı” diye söze başladı. Konuşmasını, “Hiçbir zaman ‘dikensiz bir gül bahçesinde’ yürümedik” diye sürdürdü. Siyasi hayatından kesitler paylaştı.

MANŞETLER NE OLDU

Aslında “Muhtar bile olamaz” denilen Erdoğan’ın Cumhurbaşkanı olmasının hikâyesini anlattı. “Hapse girdiğimizde kimi gazeteler ‘Muhtar bile olamaz’ manşetleri atmıştı. Ama biz milletimizin teveccühüyle önce Başbakan, sonra Cumhurbaşkanı sıfatıyla yaklaşık 21 yılı aşkın süredir milletimize hizmetkârlık ediyoruz” diye konuştu. Bu iş manşetlerle olsaydı Erdoğan diye biri olmazdı. Ama bugün Erdoğan var ama o manşeti atanlar yok.

ÇEKİŞMELİ GEÇEN SEÇİMLER

Erdoğan’ın siyasi hayatını iki kelime ile özetle deseler biri mücadele, diğeri seçim derim. Her göreve seçimle geldi. 15 Temmuz darbe girişimi başta olmak üzere her türlü vesayet odağıyla mücadele etti. Ama sonunda kazandı.

Erdoğan sözü 14-28 Mayıs seçimlerine getirdi. “Son olarak Mayıs ayında yüzde 90’ları bulan katılım oranıyla gerçekleşen ve oldukça çekişmeli geçen seçimlerde, tarihi bir başarıya daha imza attık” dedi.

YEREL SEÇİMLER

Cumhurbaşkanı sözü ilginç bir şekilde yerel seçimlere getirdi. “Şimdi de 31 Mart mahalli idareler seçimlerine hazırlanıyoruz. Allah’ın izniyle, bu seçimlerde 18’inci zaferimizi elde edeceğiz” dedi.

Bu duygu sadece Cumhurbaşkanı Erdoğan’da yok. Bu seçimlerde AK Parti’de birçok isimden bunu duyuyorum. Muhalefetin dağınıklığı ve CHP’de yaşanan krizlere bakınca ‘Neden olmasın’ diyorum.

GAZZE

Peki Erdoğan Gazze konusuna değinmedi mi? Değince olur mu? Çok önemli tespit ve önerilerde bulundu. Ben sadece bir cümleyi aktarmakla yetineceğim. Merak edenler haberlerden takip edebilir. Erdoğan, “1967 sınırlarında, başkenti Kudüs olan, bağımsız, egemen ve coğrafi bütünlüğe sahip bir Filistin devleti vücut bulmadan, atılan her adım yarım kalacak, sorun çözüme kavuşturulmuş olmayacaktır” dedi.

Sözün özü bu.

MISIR’I YAZACAĞIM

Başta belirttiğim gibi siz bu satırları okurken ben Mısır’da olacağım. Erdoğan ve Sisi görüşmesi ve Türk-Mısır ilişkilerinde başlayan yeni döneme ilişkin izlenimlerimi aktaracağım.

Esfender KORKMAZ

Dış açıklar yoksullaştırdı

Merkez Bankası 2023 yılı ödemeler dengesini açıkladı, Dış ticaret açığı 86,6 milyar dolar, cari açık 45,1 milyar dolar oldu.

Türkiye İstatistik Kurumu, dış ticaret açığını 105,6 milyar dolar olarak açıklamıştı. İki devlet kurumu arasında 19 milyar dolar fark var. Türkiye bir istikrar programı yapmaya karar verirse bu dış ticaret açığını düşürmek isterse hangi veriyi baz alacak?

Türkiye 2003 yılı ile 2023 yılı arasında geçen 20 yılda;

- 1 trilyon 7 milyar 774 milyon dolar dış ticaret açığı verdi.
- 720 milyon dolar cari açık verdi.
- Türkiye'nin 2022 yılı GSYH toplamı 817,5 milyar dolardır.

Bu tablo korkutucu ve iktisatçının sustuğu bir tablodur.

2023 ÖDEMELER DENGESİ	
	MİLYAR DOLAR
CARİ AÇIK	-45,1
DIŞ TİCARET AÇIĞI	-86,6
DOĞRUDAN YATIRIMLAR NET GİRİŞ	4,7
Gayrimenkul net giriş	3,6
Doğrudan yatırımlarda net giriş	1,1
PORTFÖY YATIRIMLARI (NET GİRİŞ)	8,3
RESMİ REZERVLERDE EKSİLİŞ	2
NET HATA VE NOKSAN (ÇIKIŞ)	10,7

14.02.24

Cari açık ülkenin kaynak ve servet kaybı demektir. 20 yılda 720 milyar dolar kayıp ülkenin topyekün yoksullaşmasına neden olmuştur. Büyümenin sürdürülmesini engellemiştir. Dahası dış borç stoğunun artmasına neden olmuştur. Çünkü cari açığın finansmanı için doğrudan yabancı yatırım sermayesi girişi yok denecek kadar azdır ve bu açıklar dış borçla finanse edilmiştir.

Dış açıkların çözülmesi zor değildir. Cari açığın önlenmesi, iktisat politikalarında, faiz ve kur politikasında, köklü değişiklikleri gerektirir. Bu konuda alınacak önlemlerin başarısı için, geçiş sürecinde büyümenin ertelenmesi, yeni yatırımların finansmanı gibi maliyetler ortaya çıkacaktır.

1- Türkiye'nin cari açık kısılacısından kurtulması için önce üretimde kullandığı ithal aramalı ve hammadde payını en aza düşürmesi gerekir.

Özel sektör yatırım yapmadığına göre; pamuk gibi hammaddelerin, iplik gibi ara malların içerde üretimine devletin yüksek teşvik vermesi ve gerekirse geçici bir süre için, bu alanda piyasaya girmesi gerekir.

2- Kur sistemi değişmelidir:

Türkiye için uygun kur rejimi, ekonomik konjonktürü, mevcut riskleri, piyasa şartlarını dikkate alan ve kurdan dolayı ortaya çıkabilen sosyal maliyetleri minimize eden bir rejim olmalıdır. Bu rejim "**yönetimli dalgalanma rejimi**" olabilirdi. Ancak yönetimli dalgalanma için MB'nin elinde döviz rezervinin olması gerekir. Bugünkü şartlarda İMF'den borç alıp önce Merkez bankası rezervlerini artırmak ve Çin'in uyguladığı "**yarı sabit kur rejimi**" uygulamak en doğru yoldur.

3- Merkez Bankası'nda reform yapılmalıdır:

Merkez Bankası kanununu değiştirip, MB'nin TL yanında ayrıca kuru da gözetmesini sağlamak gerekir. İlave olarak MB bağımsızlığı garanti altına alınmalıdır. (Bu durumda Kambiyo rejiminde de sıcak para için sınırlama getirmek gerekir.)

4- Milli bir dış ticaret politikamız olmalıdır.

2023 yılında;

- Avrupa Birliği ve İngiltere'ye yaptığımız ihracatın toplam ihracatta payı yüzde 45,7'dir. Ama cari açık değil 4,3 milyar dolar cari fazlamız var.
- Rusya ve Çin'e yaptığımız ihracatın toplam ihracattaki payı yüzde 5,5'tir. Ama bu iki ülkeye karşı verdiğimiz dış ticaret açığı 76,4 milyar dolardır.

Rusya'dan petrol ve gaz ithalatımız, toplam içinde yüzde 37'dir. Çin'den ise teknoloji ve yatırım malı ithalatı düşüktür. Rusya ve Çin'e karşı milli ve yerli olup kota uygulasak dış ticaret açığımız yarı yarıya düşer.

5- ihracatımızda yüksek teknoloji ürünlerinin payını artırmak gerekir.

Türkiye artık Yüksek teknoloji üretmiyor, ithal ediyor. Bu nedenle 2006 öncesi Yüksek teknoloji ürünlerinin ihracattaki payı yüzde 6 iken bu pay giderek azaldı ve şimdi yüzde 32'e geriledi. Yüksek teknoloji yükte hafif pahada ağırdır. Dış ticaret açığının önlenmesi için bu payın en az yüzde ona çıkarılması gerekir.

Bunun için Bütçeden AR-GE 'ye kaynak ayırmak, TÜBİTAK ve benzeri araştırma kurumları ile Üniversiteleri birer parti kurumu olmaktan çıkarmak gerekir.

6. Doğrudan yabancı yatırımları teşvik etmeliyiz.

2020 yılı sonunda volkswagen Türkiye'de passat yatırım projesini iptal etmişti.

Alman ekonomi dergisi, WirtschaftsWoche'ye; Volkswagen CEO' su Herbert Diess, ***"Türkiye'de kurulması planlanan fabrika projesinden şirket hissedarları Türkiye'deki siyasi durumdan endişe ettikleri için vazgeçildi"*** şeklinde bir açıklama yaptı.

Türkiye parlamenter demokrasiye ve hukukun üstünlüğüne dönmelidir. Başkanlık sisteminden sonra güven sorunu, ekonomik istikrarı bozan ve yerli ve yabancı sermayeyi ürküten bir sorun haline geldi.

Doğrudan yabancı yatırım sermayesi girişi teşvik verilmelidir.

Cari açığın negatif etkisi birdenbire ortaya çıkmaz ve fakat uzun dönemde ülke ekonomisinin temelini oyar, topluma yüksek maliyet getirir.